

Date: 15th January-2025

IMKONIYATI CHEKLANGAN O'QUVCHILARGA TIKUVCHILIK FANINI
O'RGATISHNING AFZALLIKLARI

Shog'ulomova Zilola Saydaxmatovna

Respublika imkoniyati cheklangan shaxslar uchun
ixtisoslashtirilgan maxsus texnikum

“Tikuvchilik” yo‘nalishi Ishlab chiqarish ta‘limi ustasi

Annotatsiya: Imkoniyati cheklangan o‘quvchilarning shaxsiy bilim faollik darajasi yetarli emas va uni oshirish uchun o‘qituvchi ta‘lim faoliyatini faollashtirishga yordam beradigan vositalardan foydalanishi kerak. Hozirda ularning bilim olishi, hunar o‘rganishi, jamiyatda o‘z o‘rnini topishi uchun har tomonlama shart - sharoitlar yaratilgan. Ushbu maqolada imkoniyati cheklangan o‘quvchilarga tikuvchilik fanini o‘rgatishning afzalliklari haqida mulohaza yuritilgan.

Kalit so‘zlar: tikuvchilik fani, ta‘lim, kasb, islohot, imkoniyati cheklangan, sog‘lom, faoliyat, harakat, mashg‘ulot.

Bugungi kunda O‘zbekiston Respublikasida ta‘lim tizimida amalga oshirilayotgan o‘zgarishlar, shu jumladan inklyuziv ta‘limni rivojlantirish, ta‘lim olishda tenghuquqlilik, imkoniyati cheklangan o‘quvchilar uchun maxsus maktab internatlari, maxsus texnikumlar ta‘lim olish imkoniyatini kafolatlaydi. Bu bugungi kunda bolaga imkon qadar ko‘proq bilim berish emas, balki uning umumiy madaniy, shaxsiy va kognitiv rivojlanishini ta‘minlash, uni bunday muhim ko‘nikma bilan qurollantirish muhimligi sababli dolzarbdir.

Bolalardagi psixologik va fiziologik xususiyatlar (xarakteri, temperamenti, aql-idroki va irodasi, tana konstitutsiyasi va sog‘lig‘ining holati), irsiy xususiyatlar, turmush sharoiti va tarbiyasi tikuvchilik sohasida faoliyat ko‘rsatishida to‘sqinlik qilmaydi. Faqatgina ushbu o‘zgaruvchan xususiyatlarning kombinatsiyasi o‘quvchilarning o‘rganishida individual farqlarni yaratadi. Tayanch-harakat tizimining nuqsoni bo‘lgan bolalar uchun bunday farqlar, birinchi navbatda, mavjud yetishmovchilik, uning mushak-skelet tizimi rivojlanishining o‘ziga xos xususiyati, hissiy jihatdan chap va intellektual sohalardir. Oddiy intellektli, aqliy zaif, aqliy zaiflashgan, tayanch-harakat tizimining buzilishi bo‘lgan bolalarning o‘rganishga bo‘lgan munosabati nafaqat intellektual rivojlanish darajasiga, balki vosita sohasi va ishlash holatining saqlanishiga ham bog‘liq (hissiy irodaviy fazilatlar, ish uchun ustun motivlar, asab jarayonlarida patologik o‘zgarishlar mavjudligi va boshqalar tana funksiyalari).

Respublikamiz hukumati tomonidan olib borilayotgan ijtimoiy islohotlarda yosh avlodning barkamolligiga erishish masalalari, xususan, imkoniyatlari cheklangan bolalar ta‘lim-tarbiyasi muammolarini hal etishga e‘tibor berib kelinmoqda. Yurtimizda sog‘lom kishilar qatori nuqsonli insonlar ham jamiyatda ma‘lum jabhada faoliyat ko‘rsatib, o‘z o‘rnini topishga haqlidirlar. Bunda ularni o‘z imkoniyatidan kelib chiqqan holda kasb – hunar egallashlariga sharoit yaratib berish kerak bo‘ladi. Kasbga yo‘naltirishdan asosiy maqsad yosh avlodni o‘zi ma‘qul ko‘rgan kasbni ongli ravishda tanlashdan iborat bo‘lib,

Date: 15th January-2025

bu jarayon shaxsning bo'lg'usi kasbiy faoliyat sub'ekti sifatida shakllanish jarayonini o'tadi, bozor iqtisodi munosabatlariga moslashib borishga ko'maklashadi. Kasbga yo'naltirishda bunday shaxslarni erkin va mustaqil tanlashlarining amaliy tizimi sifatida qaralishi lozim.

Imkoniyati cheklangan bolalarni hayotda o'z o'rnini topishi uchun albatta ular biror bir hunarni bilishi kerak. Zamonaviy dunyoda hayot internetsiz (aloqa, ish) mumkin emas va bu sohada to'liq huquqli faoliyat uchun kompyuter texnologiyalarini bilish kerak. Shuningdek ertangi hayotini yo'lga qo'yish uchun biror kasbning egasi bo'lishi zarur. Imkoniyati cheklangan qiz bolalar uchun eng munosib kasb bu-tikuvchilikdir.

Tikuvchilik sohasi boshqa sohalar kabi o'quvchilarni har tomonlama rivojlantirish muammosini hal qiladi. Bu bola shaxsining jismoniy, aqliy, estetik va axloqiy rivojlanishiga katta hissa qo'shadi. Tikuvchilik sohasini egallash insonni o'zi mehnat qilib moddiy taraftan kamol topishi uchun muhimdir.

Tikuvchilik sohasida imkoniyati cheklangan o'quvchilar bilan ishlashning asosiy maqsadlaridan biri sog'lig'i bilan bog'liq muammolar bo'lgan o'quvchilar jamiyatning to'la huquqli a'zosi sifatida o'z o'rnini topishi kerak, mustaqil hayotga, boshqalar bilan o'zaro munosabatda bo'lishga va samarali faoliyatga qodir. Ushbu pozitsiyalardan integratsiyalashgan (qo'shma) ta'lim sotsializatsiya maqsadlariga erishishning eng samarali vositasi bo'lib xizmat qiladi.

Imkoniyati cheklangan o'quvchilar uchun tikuvchilik - bu turli qobiliyatlarga ega bo'lgan shaxslar duch keladigan noyob ehtiyoj va muammolarni qondirish uchun moslashtirilgan kiyim va moslashtirilgan yechimlarni yaratishga qaratilgan ixtisoslashgan va rahmdil sohadir. Shu nuqtai nazardan, tikuvchilik san'ati imkoniyati cheklangan o'quvchilar uchun qulaylik, funkcionallik va inklyuzivlikni birinchi o'ringa qo'yish uchun an'anaviy kiyim konstruksiyasidan tashqariga chiqadi. O'ylangan dizayn elementlari, innovatsion yondashuvlar va moslashtirilgan sozlashlarni o'z ichiga olgan holda, tikuvchilar o'z mijozlarining hayotida sezilarli o'zgarishlar kiritib, ularga kiyim tanlashda o'zlarini ishonchli va qulay his qilishlariga yordam beradi.

Imkoniyati cheklangan o'quvchilarning tikuvchilik bo'yicha amaliy ishlarni bajarishdagi imkoniyatlarini tahlil qilib, aqli zaif va intellektlari buzilmagan harakat patologiyasi bo'lgan o'quvchilarning umumiy qiyinchiliklari aniqlanadi.

Masalan, o'quvchilarga qo'lda, oyoq yoki elektr drayvlar bilan tikuv mashinasida ishlash qobiliyatini beradigan tikuv mashinasidan foydalaniladigan bo'lsak, tikuv mashinasida ishlash qoidalarini ko'rib chiqish kerak, ya'ni, qo'llar, oyoqlar va tananing holati, xavfsizroq bo'lgan qo'l yoki oyoq bilan ishlaymiz. Oyoqlari bilan ishlay olmaydigan o'quvchilar uchun pedal stol ustida ko'tariladi, talaba tikuv mashinasida tikadi, pedalni qo'li bilan bosadi, agar ikkala qo'lning motor funksiyalari saqlanib qolsa, bunday ish mumkin. Barcha harakatlar talaba ularni avtomatik ravishda bajarishni boshlamaguncha uzoq vaqt davomida mashq qilinadi. Shuningdek, har bir o'quvchi uchun elektr yuritmal tikuv mashinasida ishlash tartibi tanlanadi, dasturlarda tavsiya etilganidek, qo'lda yoki oyoq boshqaruvli dastgohlarda ishlash ko'nikmalarini egallashi zarur.

Date: 15th January-2025

Ko'pincha qo'l va oyoqlarning motor funksiyalari buzilmagan o'quvchining mushaklari tonusi zaiflashadi, bu ham qo'l va oyoq bilan boshqariladigan tikuv mashinalaridan foydalanishni o'zlashtirishga to'sqinlik qiladi. Bizning fikrimizcha, o'qishda nuqsoni bo'lgan o'quvchilarga zudlik bilan zamonaviy tikuv jihozlaridan foydalanishni o'rgatish kerak. O'quvchilarda tayanch-harakat tizimining buzilishi mavjud bo'lsa, tikuv mashinalarining tarixi va turlari bilan tanishtirish maqsadga muvofiqdir.

Tikuvchilik fanida kiyimlarni "Dizaynlash, modellashtirish" bo'limi mavjud. Imkoniyati cheklangan o'quvchilar o'z sog'ligidan kelib chiqib nisbatan sekinroq ishlashlari mumkin. O'quvchilar murakkab naqshlarni yaratish shart emas deb hisoblashadi. Aksariyat hollarda o'quvchilar tikuvchilik fani mashg'ulotlarini yaxshi tushunmaydilar, shuning uchun ularni zamonaviy moda jurnallaridan tayyor naqshlar bo'limi bilan tanishtirish tavsiya etiladi. Aql-idroki buzilmagan bolalar uchun tayyor naqshlardan foydalanishni, kiyimlarni tayyorlash ketma-ketligi tavsifini mustaqil tushunishni, matolarni qayta ishlashning turli texnologiyalaridan foydalanishni o'rgatish vazifasini qo'yishimiz kerak. Bundan kelib chiqadiki tikuvchilik sohasini o'zlashtirish uchun imkoniyati cheklangan o'quvchilar jismonan sog'lom o'quvchilarga qaraganda ancha ko'p vaqt va kuch talab qiladi. Amaliy ko'nikmalar va tikuvchilik ko'nikmalarini rivojlantirishga ko'proq vaqt ajratish zarur. Imkoniyati cheklangan o'quvchilarning imkon darajasidan kelib chiqqan holda, ularga mos keladigan mashg'ulotlarni tanlab berish maqsadga muvofiq.

O'zbekistonda imkoniyati cheklangan bolalar ko'p narsalarga erishishi, prezident, hokim bo'lishni orzu qilishi va boshqa kasblarni mukammal egallashlari mumkin. Buning uchun ularning ta'lim olishi va jamiyatda o'z o'rinlarini topishlari uchun sharoit yaratib berish kerak.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Abdullayeva Q.M., Nigmatova F.U., Gaipova N.S. Tikuvchilik buyumlarini loyihalash va texnologiya asoslari. Oliy o'quv yurtlari uchun o'quv qo'llanma. Toshkent, TDPU. 2007-yil
2. L.Mo'minova, Sh.Amirsaidova va boshqalar. Maxsus psixologiya -T.: Fan va texnologiyalar,2013.
3. N.Kasimova. Tikuvchilik sohasida imkoniyati cheklangan o'quvchilar bilan ishlash.«Новостиобразования: исследованиев XXI веке».Февраля , 2024
4. Magzumov P.T. va boshqalar. O'quvchilarni mehnatga va kasb tanlashga tayyorlash. – T.: O'qituvchi, 1991. – 206 b.
5. P.Po'latova, L.Nurmuxamedova, Sh. Amirsaidova. Maxsus pedagogika -T.: Fan va texnologiyalar, 2014.
6. Ayollar yengil kiyimini konstruksiyalash va modellashtirish. "Talqin" nashriyoti, Toshkent – 2003
7. G.K.Hasanbayeva. „Kiyim modelini ishlash va loyihalashsini tayyorlash“. Toshkent. O'qituvchi. 1990